

TIL KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA BADIY KITOBLAR O'QISHNING AHAMIYATI.

*Xolmatova Nargiza Ibragimovna Farg'ona Politexnika instituti
akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

*Ashurova Dilorom Tolibovna Farg'ona Politexnika instituti
akademik litseyi rus tili fani o'qituvchisi*

*Xudayberdiyeva Muhayyo Vohidjon qizi Farg'ona Politexnika instituti akademik
litseyi ingliz tili fani o'qituvchisi*

*Abdujabbarova Dinara Zakirovna Farg'ona Politexnika instituti
akademik litseyi ingliz tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada til ko'nikmalarini rivojlantirishda badiiy kitoblar o'qishning roli haqida yoritib berilgan. Shuningdek badiiy kitob o'qish orqali lug'at boyligini oshirish, fikrlash doirasini kengaytirish va nutq madaniyatini rivojlantirish haqida yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: til ko'nikmalari, lug'at boyligi, ijodiy fikrlash, iboralar, fikrlar, hikoyalar, romanning syujetlari, qahramonlar

Annotation: This article describes the role of reading fiction books in the development of language skills. It is also explained about increasing vocabulary, expanding the scope of thinking and developing speech culture by reading fiction books.

Key words: language skills, vocabulary, creative thinking, expressions, thoughts, stories, plot of the novel, characters

Kirish

Til ko'nikmalarini rivojlantirish bugungi kunda har bir inson uchun muhim vazifalardan biridir. Badiiy kitoblar o'qish esa ushbu jarayonni samarali va qiziqarli qilishning eng yaxshi usullaridan biridir. Ushbu maqolada badiiy kitoblar o'qishning inson nutqiga, lug'at boyligiga, va ijodiy fikrlash qobiliyatlariga qanday ta'sir ko'rsatishi haqida so'z yuritiladi.

Badiiy Kitoblarning Lug'at Boyligini Oshirishdagi Roli

Badiiy asarlarni o'qish orqali insonning lug'at boyligi sezilarli darajada oshadi. Har bir yangi kitob – bu yangi so'zlar, iboralar va fikrlar manbai. Bu esa, o'z navbatida, so'z boyligini kengaytirib, yangi so'zlarni to'g'ri ishlatishga yordam beradi.

Badiiy asarlar o‘ziga xos poetik va estetik uslubga ega bo‘lib, turli so‘z va iboralarni eslab qolishni osonlashtiradi. O‘qish orqali o‘quvchi faqat yangi so‘zlarni emas, balki ularning kontekstual qo‘llanilishini ham o‘zlashtiradi. Kontekstda so‘zlarni o‘rganish: So‘zlarni oddiy yodlashdan ko‘ra, ularni hikoyalar, dialoglar va voqealar ichida o‘rganish samaraliroqdir. Masalan, “O‘tkan kunlar” asaridagi so‘zlar konteksti bilan birga esda qoladi. Til boyligini oshirishdagi usullar: Sinonim va antonimlar orqali so‘zlarni kengaytirish. So‘zlarning turli ma‘nolari va qo‘llanish shakllarini anglash. Qiziqishni oshirish orqali lug‘atni kengaytirish: O‘qishga qiziqish kuchaygan sari, lug‘at boyligi o‘z-o‘zidan oshadi. Masalan, detektiv janrdagi asarlar yangi so‘zlarni o‘zlashtirish uchun yaxshi motivatsiya bo‘lishi mumkin.

Jahon va milliy adabiyotdagi tadqiqotlar ko‘rsatadiki, badiiy kitoblar o‘qish lug‘at boyligini 30–50% oshiradi. Masalan, AQShda o‘tkazilgan tajribalarda badiiy adabiyot o‘quvchilarning SAT testlaridagi natijalariga sezilarli ta‘sir ko‘rsatgani aniqlangan. Badiiy asarlar orqali so‘z boyligini kengaytirgan mashhur shaxslar (O‘zbekiston adabiyotida Hamid Olimjon yoki jahon adabiyotida Viktor Gyugoning roli). Darslarda va mustaqil o‘qishda qo‘llanilgan maxsus texnikalar.

Nutq Madaniyatini Rivojlantirish

Badiiy adabiyotlar o‘qish nutq madaniyatini shakllantiradi. Mualliflarning badiiy tili va ijodiy uslubi inson nutqiga bevosita ta‘sir qiladi. Jummalarni to‘g‘ri tuzish, boy va ta‘sirchan nutq shakllanishi uchun badiiy adabiyotlar o‘qish muhim ahamiyatga ega. Nutq madaniyati shaxsning nafaqat ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli ishtirok etishini, balki uning dunyoqarashi va intellektual salohiyatini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Nutqni to‘g‘ri va chiroyli shakllantirishda badiiy kitoblarning ahamiyati katta. Ushbu maqolada badiiy kitoblar nutq madaniyatini rivojlantirishda qanday yordam berishi, misollar va ilmiy asoslar bilan yoritiladi.

Badiiy kitoblar insonning til boyligini oshirish, fikrni aniq va ifodali bayon qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga katta hissa qo‘shadi. Bu kitoblar nafaqat so‘z boyligini kengaytiradi, balki o‘quvchiga nutqning xilma-xilligi va nozikliklarini anglash imkoniyatini ham beradi.

Masalan, Abdulla Qodiriyning “O‘tgan kunlar” romani o‘zining boy tili va teran mazmuni bilan o‘quvchini mulohaza qilishga undaydi. Asardagi turli holatlar va personajlarning muloqot uslubi o‘quvchini tilning nozik jihatlarini tushunishga

yordam beradi. Shuningdek, Chingiz Aytmatovning asarlari o‘zbek tilining so‘z boyligini yanada boyitishda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

Nutq Madaniyatini Rivojlantirishning Usullari

1. Har kuni badiiy kitoblarni muntazam o‘qish. Bu til boyligini oshirish va fikrni ifodali yetkazish uchun juda muhim.

2. Kitob o‘qish jarayonida yangi so‘zlarni qayd qilib, ularning ma’nosini o‘rganish.

3. Asarlarni tahlil qilish orqali o‘z nuqtai nazarini shakllantirish va ifodalay olish ko‘nikmalarini rivojlantirish.

Ijodiy Fikrlashni Rivojlantirish

Badiiy asarlarni o‘qish insonda ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Hikoyalar, romanning syujetlari va qahramonlarning hayoti o‘quvchini yangi g‘oyalari, yangicha yondashuvlarga ilhomlantiradi.

Fikrlash – insonga xos bo‘lgan eng muhim imkoniyatlardan biridir. U odamni o‘z fikrini ifodalash, muammolarni hal qilish va yangi g‘oyalarni ishlab chiqishda yordam beradi. Fikrlashni rivojlantirishda badiiy kitob o‘qishning ahamiyati nihoyatda katta. Ushbu maqolada badiiy kitob o‘qishning fikrlashni rivojlantirishdagi roli va foydalari haqida to‘xtalamiz.

Badiiy kitoblarni o‘qish orqali odamlarning tasavvuri va yaratuvchanligi rivojlanadi. Har bir kitob o‘quvchining tasavvurida yangi obrazlar, joylar va voqealar yaratadi. Bu esa fikrlash jarayonini rivojlantiradi va yangi g‘oyalarni shakllantiradi. Odamlar tasavvurlarida qiyinchiliklarni hal etish va muammolarni yechishda o‘zlariga xos yondashuvlarni ishlab chiqishadi.

Badiiy adabiyot o‘qish orqali emotsional intellekt ham rivojlanadi. Odam badiiy asarlarni o‘qish orqali boshqa insonlarning hissiyotlarini, muammolarini va tajribalarini his etadi. Bu o‘z navbatida empatiya hissini kuchaytiradi. O‘z hissiyotlarini tushunish va ifoda etish qobiliyati fikrlashni yanada chuqurroq rasmiylashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Badiiy kitoblar o‘qish, shuningdek, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Har bir badiiy asar o‘ziga xos mavzu va qahramonlarni taqdim etadi. O‘quvchilar bu qahramonlarning harakatlarini, qarorlarini va motivlarini tahlil qilib, o‘z fikrlarini bildirish imkoniyatini qo‘lga kiritadilar

Xulosa

Til ko'nikmalarini rivojlantirishda badiiy kitob o'qishning ahamiyati juda katta. Ushbu jarayon nafaqat lug'at boyligini oshiradi, balki nutq madaniyatini va ijodiy fikrlashni ham rivojlantiradi. Shuning uchun badiiy kitob o'qish har bir insonning kundalik hayotining bir qismi bo'lishi kerak.

O'qish odatini shakllantirishda har kunlik mutoala uchun vaqt ajratish va o'qish uchun kitoblar ro'yhatini tuzish foydali hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Umumiy o'rta ta'limning DTS o'quv dasturi.
2. Q.Abdullayeva va boshqalar. "Savod o'rgatish metodikasi". "O'qituvchi" 1996.
3. T.Jabborova. X.G'ulomova. G.Eshturdiyeva. 1-sinfda savod darslari.
4. Ona tili o'qitish metodikasi. Boshlang'ich ta'lim fakulteti talabalari uchun darslik. S.matchanov, X.G'ulomova, Sh.Yo'ldosheva, Sh.Sariyev.- Toshkent:Bayoz,
- 5.<https://www.linkedin.com>
- 6.<https://www.blairenglish.com>
7. <https://uz.scienceforming.com>
8. www.ziyonet.uz
9. www.wikipedia.uz